

FORT500

Γενική Περιγραφή

Η γλώσσα FORT500 μοιάζει με τη γλώσσα υψηλού επιπέδου FORTRAN, και ορίζεται στη συνέχεια. Η FORT500 είναι δομημένη με σύνθετες εντολές, σε αντίθεση με την κλασική FORTRAN, η οποία δε διαθέτει τέτοιες εντολές. Η FORT500 υποστηρίζει και δομές εγγραφών, όπως η Pascal ή η C, αλλά δεν υποστηρίζει κοινές περιοχές, ούτε ισοδυναμίες μεταβλητών. Η FORT500 δεν έχει αυστηρότητα στη μορφή των προγραμμάτων όπως η κλασική FORTRAN, και το κενό παίζει τον ίδιο ρόλο στη μορφή όπως στις σύγχρονες γλώσσες προγραμματισμού. Τέλος, η FORT500 επιτρέπει τον ορισμό υποπρογραμμάτων σε ένα μόνο – το εξωτερικό – επίπεδο, όπως και η FORTRAN, αλλά χρησιμοποιεί τη στοίβα για κλήση υποπρογραμμάτων, επιτρέποντας έτσι αναδρομή.

Ειδική Περιγραφή

A. Λεκτικές Μονάδες

Οι λεκτικές μονάδες που αποτελούν και τα τερματικά σύμβολα της γραμματικής της FORT500 περιγράφονται στη συνέχεια. Σε παρένθεση – όπου χρειάζεται – δίνονται τα αντίστοιχα συμβολικά ονόματα που εμφανίζονται στη γραμματική της FORT500.

Μαζί με τις λεκτικές μονάδες δίνεται και η περιγραφή των σχολίων της FORT500, τα οποία όμως δεν εμφανίζονται στη γραμματική της γλώσσας.

Σημειώνεται ότι στη γλώσσα FORT500 δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ κεφαλαίων και πεζών αλφαβητικών χαρακτήρων, εκτός αν αυτοί αποτελούν μέρος της λέξης μιας λεκτικής μονάδας CCONST ή STRING.

Λέξεις-κλειδιά

Οι παρακάτω λέξεις που αποτελούν ανεξάρτητες λεκτικές μονάδες της FORT500:

FUNCTION SUBROUTINE END INTEGER REAL LOGICAL CHARACTER RECORD ENDREC
DATA CONTINUE GOTO CALL READ WRITE IF THEN ELSE ENDIF DO ENDDO STOP
RETURN

Αναγνωριστικά (ID)

Συμβολοσειρές που αρχίζουν με αλφαβητικό χαρακτήρα, ακολουθούμενο από μηδέν ή περισσότερους αλφαριθμητικούς χαρακτήρες, και δεν είναι λέξεις-κλειδιά. Επιπλέον, το αναγνωριστικό μπορεί να έχει ένα χαρακτήρα ‘_’ πριν τον υποχρεωτικό αλφαβητικό χαρακτήρα, οπότε μπορεί να περιέχει και άλλους χαρακτήρες ‘_’ στη συνέχεια, οι οποίοι όμως θα πρέπει να μην είναι διαδοχικοί, ενώ το αναγνωριστικό θα πρέπει και να τελειώνει σε ‘_’.

Αποδεκτά παραδείγματα:

a100version2
_a100_version2_

Μη αποδεκτά παραδείγματα¹:

100version2
a100_version2
_a100__version2_
a100_version2_
a100--version2

---

¹ Σε όλα τα μη αποδεκτά παραδείγματα που δίνονται, η συμβολοσειρά δεν αναγνωρίζεται συνολικά, είναι όμως δυνατό να αναγνωρίζονται μέρη αυτής ως ανεξάρτητες λεκτικές μονάδες.

Απλές σταθερές

Μη προσημασμένες ακέραιες (ICONST):

Ο μοναδικός χαρακτήρας '0', που παριστάνει τη σταθερά με τιμή 0. Επίσης, ένας ή περισσότεροι αριθμητικοί χαρακτήρες, που ο πρώτος δεν είναι ο '0', οπότε η τιμή που παριστάνεται είναι ο αντίστοιχος αριθμός σε δεκαδική βάση. Επίσης, η συμβολοσειρά "0H" ακολουθούμενη από έναν ή περισσότερους αριθμητικούς χαρακτήρες που ο πρώτος δεν είναι ο '0', ή από έναν ή περισσότερους από τους αλφαβητικούς χαρακτήρες 'A', 'B', 'C', 'D', 'E' και 'F'. Στην περίπτωση αυτή, η τιμή που παριστάνεται είναι ο αντίστοιχος αριθμός – μετά το πρόθεμα "0H" – σε δεκαεξαδική βάση. Τέλος, η συμβολοσειρά "0B" ακολουθούμενη από έναν ή περισσότερους από τους αριθμητικούς χαρακτήρες '0' και '1' που ο πρώτος δεν είναι ο '0', οπότε η τιμή που παριστάνεται είναι ο αντίστοιχος αριθμός – μετά το πρόθεμα "0B" – σε δυαδική βάση.

Αποδεκτά παραδείγματα:

0
180
0H9F0
0B1001

Μη αποδεκτά παραδείγματα:

0180
HB7
0H0
00B10
0HG8A
0B301

Μη προσημασμένες πραγματικές (RCONST):

Μηδέν ή περισσότεροι αριθμητικοί χαρακτήρες που ακολουθούνται από το χαρακτήρα '.' και τουλάχιστον έναν αριθμητικό χαρακτήρα, ή ένας τουλάχιστον αριθμητικός χαρακτήρας που ακολουθείται προαιρετικά από το χαρακτήρα '.' και μηδέν ή περισσότερους αριθμητικούς χαρακτήρες. Ακολουθεί προαιρετικά πεδίο εκθέτη, που ξεκινάει με τον χαρακτήρα 'E', ακολουθούμενο από προαιρετικό πρόσημο και τουλάχιστον έναν αριθμητικό χαρακτήρα. Αν δεν υπάρχει πεδίο εκθέτη, ο αριθμός μπορεί να είναι σε δεκαεξαδική ή σε δυαδική βάση, με αντίστοιχο πρόθεμα "0H" ή "0B". Το ακέραιο μέρος της σταθεράς, όπως και το αριθμητικό μέρος του εκθέτη, δε μπορεί να ξεκινά με '0' αν δεν είναι "0". Σε κάθε περίπτωση που υπάρχει κλασματικό μέρος, αυτό πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον ένα χαρακτήρα διαφορετικό από τον '0', εκτός αν είναι "0". Τέλος, εξαιρούνται σταθερές που έχουν ήδη οριστεί ως ακέραιες.

Αποδεκτά παραδείγματα:

180E-2
.5
180.100
7.0
0HA.
0B1.0010
0H0.00B9CF

Μη αποδεκτά παραδείγματα:

180E-2.2
.E-2
.5.
7.00
.5G-2
05.2E-05
0HBE-2
0B01.1
1001

Λογικές (LCONST):

Οι συμβολοσειρές ". TRUE ." και ". FALSE .".

Χαρακτήρες (CCONST):

Οποιοσδήποτε εκτυπώσιμος ASCII χαρακτήρας (κωδικοί 32-126) μεταξύ δύο εμφανίσεων του ειδικού χαρακτήρα `' '`. Επιπλέον, ειδικοί χαρακτήρες ASCII παριστάνονται με τη βοήθεια του χαρακτήρα `'\'`. Πιο συγκεκριμένα, ο χαρακτήρας LF (Line Feed) παριστάνεται ως `'\n'`, ο χαρακτήρας FF (Form Feed) ως `'\f'`, ο χαρακτήρας HT (Horizontal Tab) ως `'\t'`, ο χαρακτήρας CR (Carriage Return) ως `'\r'`, ο χαρακτήρας BS (BackSpace) ως `'\b'` και ο χαρακτήρας VT (Vertical Tab) ως `'\v'`.

Αποδεκτά παραδείγματα:

```
'a'
'$'
','
'''
'\n'
'\'
```

Μη αποδεκτά παραδείγματα:

```
'ac'
'\p'
'\\'
```

Τελεστές

Λογικό Η (OROP): `.OR.`

Λογικό ΚΑΙ (ANDOP): `.AND.`

Λογικό ΟΧΙ (NOTOP): `.NOT.`

Τελεστές σύγκρισης (RELOP): `.GT. .GE. .LT. .LE. .EQ. .NE.`

Προσθετικοί τελεστές (ADDOP): `+` `-`

Πολλαπλασιασμός (MULOP): `*`

Διαίρεση (DIVOP): `/`

Δύναμη (POWEROP): `**`

Σημειώστε ότι στις τέσσερις πρώτες κατηγορίες το σύμβολο `'.'` στην αρχή και στο τέλος της λέξης αποτελεί μέρος αυτής.

Ορμαθοί χαρακτήρων (STRING)

Οποιαδήποτε συμβολοσειρά μεταξύ δύο εμφανίσεων του ειδικού χαρακτήρα `"`. Ο χαρακτήρας `"` και οι πιο πάνω ειδικοί χαρακτήρες ASCII παριστάνονται σε έναν ορμαθό χαρακτήρων με τη βοήθεια του χαρακτήρα `'\'`. Με κάθε άλλη χρήση του χαρακτήρα `'\'` παριστάνεται ο χαρακτήρας που ακολουθεί. Έτσι, ο χαρακτήρας `'\'` καθαυτός παριστάνεται ως `\\`. Ειδικά όταν ο χαρακτήρας `'\'` βρίσκεται στο τέλος της γραμμής, ο ορμαθός συνεχίζεται στην επόμενη γραμμή, χωρίς οι χαρακτήρες `'\'` και αλλαγής γραμμής να αποτελούν μέρος αυτού.

Αποδεκτά παραδείγματα:

```
"CHARACTER +"
"STRINGS START AND END WITH \'"
"CHARACTER \\ AT THE END OF THE LINE \
EXTENDS STRING IN THE NEXT LINE\n"
```

Άλλες λεκτικές μονάδες

Άλλοι χαρακτήρες που αποτελούν ανεξάρτητες λεκτικές μονάδες είναι:

`'('` (LPAREN), `')'` (RPAREN), `','` (COMMA), `'='` (ASSIGN), `':'` (COLON), `'<EOF>'` (EOF)

Σε ορισμένες περιπτώσεις κάποιες από τις παραπάνω λεκτικές μονάδες ενεργούν ως τελεστές, όπως αυτό θα φανεί στη γραμματική και σημασιολογία της FORT500.

Η λεκτική μονάδα EOF δεν εμφανίζεται στη γραμματική της FORT500, αλλά πρέπει να παράγεται από το λεκτικό αναλυτή με τιμή 0 για τον τερματισμό της συντακτικής ανάλυσης.

Σχόλια

Τα σχόλια στην FORT500 είναι συμβολοσειρές που ξεκινάνε από το χαρακτήρα '\$' με εύρος μέχρι το τέλος της τρέχουσας γραμμής.

B. Συντακτικοί Κανόνες

Η γραμματική της FORT500 περιγράφεται από τους πιο κάτω κανόνες:

```

program → body END subprograms

body → declarations statements

declarations → declarations type vars
              | declarations RECORD fields ENDREC vars
              | declarations DATA vals
              | ε

type → INTEGER | REAL | LOGICAL | CHARACTER

vars → vars COMMA undef_variable
      | undef_variable

undef_variable → ID LPAREN dims RPAREN
                | ID

dims → dims COMMA dim
      | dim

dim → ICONST | ID

fields → fields field
        | field

field → type vars
       | RECORD fields ENDREC vars

vals → vals COMMA ID value_list
      | ID value_list

value_list → DIVOP values DIVOP

values → values COMMA value
        | value

value → repeat MULOP ADDOP constant
       | repeat MULOP constant
       | repeat MULOP STRING
       | ADDOP constant
       | constant
       | STRING

repeat → ICONST | ε

constant → ICONST | RCONST | LCONST | CCONST

statements → statements labeled_statement

```

```

    | labeled_statement

labeled_statement → label statement
    | statement

label → ICONST

statement → simple_statement
    | compound_statement

simple_statement → assignment
    | goto_statement
    | if_statement
    | subroutine_call
    | io_statement
    | CONTINUE
    | RETURN
    | STOP

assignment → variable ASSIGN expression
    | variable ASSIGN STRING

variable → variable COLON ID
    | variable LPAREN expressions RPAREN
    | ID

expressions → expressions COMMA expression
    | expression

expression → expression OROP expression
    | expression ANDOP expression
    | expression RELOP expression
    | expression ADDOP expression
    | expression MULOP expression
    | expression DIVOP expression
    | expression POWEROP expression
    | NOTOP expression
    | ADDOP expression
    | variable
    | constant
    | LPAREN expression RPAREN

goto_statement → GOTO label
    | GOTO ID COMMA LPAREN labels RPAREN

labels → labels COMMA label
    | label

if_statement → IF LPAREN expression RPAREN label COMMA label COMMA label
    | IF LPAREN expression RPAREN simple_statement

subroutine_call → CALL variable

io_statement → READ read_list
    | WRITE write_list

read_list → read_list COMMA read_item
    | read_item

read_item → variable

```

```

    | LPAREN read_list COMMA ID ASSIGN iter_space RPAREN
iter_space → expression COMMA expression step
step → COMMA expression
    | ε
write_list → write_list COMMA write_item
    | write_item
write_item → expression
    | LPAREN write_list COMMA ID ASSIGN iter_space RPAREN
    | STRING
compound_statement → branch_statement
    | loop_statement
branch_statement → IF LPAREN expression RPAREN THEN body tail
tail → ELSE body ENDIF
    | ENDIF
loop_statement → DO ID ASSIGN iter_space body ENDDO
subprograms → subprograms subprogram
    | ε
subprogram → header body END
header → type FUNCTION ID LPAREN formal_parameters RPAREN
    | SUBROUTINE ID LPAREN formal_parameters RPAREN
    | SUBROUTINE ID
formal_parameters → type vars COMMA formal_parameters
    | type vars

```

όπου το σύμβολο ‘|’ διαχωρίζει τα εναλλακτικά δεξιά μέλη των κανόνων και ε είναι η κενή συμβολοσειρά.

Οι παραπάνω κανόνες ορίζουν διφορούμενη γραμματική, που με κατάλληλους μετασχηματισμούς ή βοηθητικές περιγραφές προτεραιότητας και προσεταιριστικότητας τελεστών μπορεί να γίνει μη διφορούμενη.

Αρχικό σύμβολο της γραμματικής της FORT500 αποτελεί το “program”.

Γ. Σημασιολογία

Η σημασιολογία της FORT500 καθορίζεται από μια σειρά κανόνων που αφορούν τη δομή ενός *ορθού* προγράμματος. Κάποιοι από τους κανόνες αυτούς είναι πιθανό να καλύπτονται από τη σύνταξη της γλώσσας, ενώ κάποιοι άλλοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μετατροπή της γραμματικής της FORT500 σε μη διφορούμενη. Όλοι οι υπόλοιποι κανόνες κωδικοποιούνται στο μεταγλωττιστή της FORT500 με τη βοήθεια σημασιολογικών ρουτινών που εκτελούνται κατά τη μετατροπή ενός αρχικού προγράμματος σε ενδιάμεσο κώδικα.

Τύποι δεδομένων

Η FORT500 υποστηρίζει τέσσερις βασικούς τύπους δεδομένων:

- integer : ο αριθμητικός τύπος των ακέραιων αριθμών,
- real : ο αριθμητικός τύπος των πραγματικών αριθμών,
- logical : ο τύπος των λογικών τιμών «Αληθής» και «Ψευδής», και
- character : ο τύπος των ASCII χαρακτήρων.

Το μέγεθος και η αναπαράσταση των δεδομένων καθενός από τους βασικούς αριθμητικούς τύπους της FORT500 καθορίζονται από την τελική γλώσσα μεταγλώττισης. Αυτή επιτρέπει μεγέθη τύπων και αναπαραστάσεις ανάλογα με την υποστήριξη που δίνει η αρχιτεκτονική για τον καθένα. Η ευθυγράμμιση που απαιτείται για την προσπέλαση δεδομένων καθενός από τους τύπους αυτούς καθορίζεται επίσης από την τελική γλώσσα.

Όσο αφορά τον τύπο logical, το μέγεθος των δεδομένων του είναι το ελάχιστο που επιτρέπει η τελική γλώσσα, συνήθως ένα byte, ενώ η αναπαράστασή τους γίνεται με τη σταθερά 0 για την τιμή «Ψευδής» και τη σταθερά 1 για την τιμή «Αληθής».

Παρόμοια, το μέγεθος των δεδομένων του τύπου character είναι επίσης το ελάχιστο που επιτρέπει η τελική γλώσσα. Η αναπαράστασή τους γίνεται με τον κώδικα ASCII.

Εκτός από τους πιο πάνω βασικούς τύπους, η FORT500 υποστηρίζει και δύο ακόμα τύπους, τον τύπο πίνακα και τον τύπο εγγραφής.

Ο τύπος πίνακα είναι σύνθετος τύπος της FORT500, με στοιχεία δεδομένα του ίδιου βασικού τύπου ή τύπου εγγραφής. Ένα στοιχείο πίνακα αναπαριστάται με το όνομα του πίνακα και μέσα σε παρενθέσεις μια λίστα από θετικούς ακέραιους δείκτες, που αντιστοιχούν στις διαστάσεις του πίνακα. Δείκτες διαδοχικών διαστάσεων διαχωρίζονται με το σύμβολο ‘,’.

Παράδειγμα αναφοράς σε στοιχείο πίνακα είναι το εξής:

C (103, 5)

Οι παρακάτω αναφορές σε στοιχεία πίνακα δεν είναι αποδεκτές:

C (0, 5, 8)

C (3.5)

C (-3, 1, 10)

Δεικτοδότηση με τη βοήθεια μεταβλητής επιτρέπεται μόνο αν ο τύπος του δείκτη είναι ακέραιος. Έτσι, η αναφορά:

C (i, k+2)

είναι αποδεκτή, μόνο αν τα αναγνωριστικά i και k είναι ακέραιου τύπου.

Ο τύπος εγγραφής είναι ο δεύτερος σύνθετος τύπος της FORT500, με στοιχεία πιθανά διαφορετικών τύπων που ονομάζουμε *πεδία* της εγγραφής. Ένα πεδίο εγγραφής αναπαριστάται με το όνομα της εγγραφής και το όνομα του πεδίου, διαχωρισμένα με το ειδικό σύμβολο ‘:’.

Παράδειγμα αναφοράς σε στοιχείο εγγραφής είναι το εξής:

r:a1

όπου r είναι το όνομα της εγγραφής και a1 είναι το όνομα κάποιου πεδίου της.

Η FORT500 υποστηρίζει φωλιασμένες εγγραφές ή συνδυασμούς πινάκων και εγγραφών, μέχρι ένα μέγιστο βάθος φωλιάσματος και συνδυασμών ίσο με 5, με τον περιορισμό ότι δεν επιτρέπεται άμεσο φώλιασμα πινάκων, αφού όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ένα στοιχείο πίνακα δε μπορεί να είναι τύπου πίνακα.

Έτσι η αναφορά:

r(10):a1:b(2,3)

είναι αποδεκτή όταν r είναι πίνακας εγγραφών, a1 είναι πεδίο του r τύπου εγγραφής, και b είναι πεδίο του a1 τύπου πίνακα.

Η αποθήκευση των στοιχείων ενός πίνακα της FORT500 στη μνήμη γίνεται σε συνεχόμενες θέσεις, ανάλογα με την ευθυγράμμιση του τύπου αυτών, με αύξουσα σειρά μεταβολής των δεικτών από την πρώτη διάσταση προς την τελευταία. Για παράδειγμα, ένας τρισδιάστατος πίνακας A 3×3×2 στοιχείων αποθηκεύει τα στοιχεία του με τη σειρά: A(1,1,1), A(2,1,1), A(3,1,1), A(1,2,1), A(2,2,1), A(3,2,1), A(1,3,1), A(2,3,1), A(3,3,1), A(1,1,2), A(2,1,2),

A(3,1,2), A(1,2,2), A(2,2,2), A(3,2,2), A(1,3,2), A(2,3,2) και A(3,3,2). Με τον τρόπο αυτό, ένας δισδιάστατος πίνακας αποθηκεύεται στήλη-στήλη.

Η αποθήκευση των πεδίων μιας εγγραφής γίνεται επίσης σε συνεχόμενες θέσεις μνήμης, ανάλογα με την ευθυγράμμιση του τύπου του κάθε πεδίου, και με τη σειρά που τα πεδία έχουν δηλωθεί.

Ένας τύπος πίνακα καταλαμβάνει τόσες θέσεις αποθήκευσης, όσος είναι ο αριθμός των στοιχείων του επί το μέγεθος του ευθυγραμμισμένου στοιχείου του. Αντίστοιχα, ένας τύπος εγγραφής καταλαμβάνει τόσες θέσεις αποθήκευσης, όσο είναι το άθροισμα των θέσεων των ευθυγραμμισμένων πεδίων του.

Δομή ενός προγράμματος FORT500

Ένα πρόγραμμα σε γλώσσα FORT500 αποτελείται από την κύρια μονάδα και μονάδες υποπρογραμμάτων. Κάθε υποπρόγραμμα έχει την ίδια δομή με την κύρια μονάδα, και μια επικεφαλίδα που καθορίζει τις παραμέτρους του.

Η FORT500 – όπως η κλασική FORTRAN – δε διαθέτει καθολικές μεταβλητές, σε αντίθεση με τις περισσότερες σύγχρονες γλώσσες προγραμματισμού. Έτσι η επικοινωνία μεταξύ των μονάδων του προγράμματος γίνεται μέσω των παραμέτρων των υποπρογραμμάτων του.

Κάθε μονάδα περιέχει:

- Δηλώσεις μεταβλητών (προαιρετικά): Οι μεταβλητές αυτές έχουν εμβέλεια τη μονάδα. Εσωτερικές εμβέλειες ορίζονται με κάθε δομημένη εντολή της FORT500, κι επομένως μια μονάδα μπορεί να έχει φωλιασμένες εμβέλειες.
- Αποδόσεις αρχικών τιμών (προαιρετικά): Οι μεταβλητές που δηλώθηκαν νωρίτερα μπορούν να αρχικοποιούνται στην αρχή της εκτέλεσης του προγράμματος.
- Εντολές: Τουλάχιστον μια εντολή πρέπει να υπάρχει σε κάθε μονάδα, όπως προκύπτει κι από τους συντακτικούς κανόνες της γλώσσας. Οι εντολές χωρίζονται σε απλές και δομημένες, με τις τελευταίες να μπορούν να περιέχουν δηλώσεις μεταβλητών και τουλάχιστον μια άλλη απλή ή δομημένη εντολή.
- Ετικέτες: Μιας εντολής μπορεί να προηγείται μια ετικέτα, που είναι μια ακέραια σταθερά με ορατότητα την τρέχουσα εμβέλεια. Η ετικέτα αναπαριστά τη διεύθυνση της εντολής στον κώδικα του προγράμματος και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με κάποιες εντολές της FORT500.
- Δήλωση τερματισμού μονάδας end.

Οι δηλώσεις των αναγνωριστικών της FORT500 πρέπει να είναι μοναδικές σε κάθε εμβέλεια, είτε αυτά αντιστοιχούν σε υποπρογράμματα, είτε σε μεταβλητές. Στην εξωτερική εμβέλεια του προγράμματος ανήκουν τα ονόματα των υποπρογραμμάτων, ενώ στις εσωτερικές εμβέλειες ανήκουν τα ονόματα των μεταβλητών. Η επίλυση αναφοράς σε μη τοπικά ονόματα γίνεται με στατικό δέσιμο.

Η εκτέλεση του κώδικα μιας μονάδας ξεκινάει με την πρώτη εντολή της μονάδας, ενώ τερματίζεται με ειδικές εντολές της FORT500.

Δηλώσεις μεταβλητών

Οι μεταβλητές δηλώνονται στην αρχή των εμβελειών μιας μονάδας. Κάθε μεταβλητή έχει ορατότητα την εμβέλεια στην οποία δηλώνεται, εκτός από όσες φωλιασμένες εμβέλειες την επισκιάζουν.

Μια δήλωση μεταβλητών – πλην εγγραφών – αποτελείται από:

- (α) το όνομα ενός βασικού τύπου,
- (β) ένα ή περισσότερα αναγνωριστικά που αποδίδονται σε μεταβλητές αυτού του τύπου, και
- (γ) δηλώσεις διαστάσεων για μετατροπή βαθμωτών μεταβλητών σε πίνακες.

Μια δήλωση εγγραφής αποτελείται από:

- (α) τη λέξη-κλειδί record,
  - (β) δηλώσεις πεδίων,
  - (γ) τη λέξη-κλειδί endrec,
  - (δ) ένα ή περισσότερα αναγνωριστικά που αποδίδονται σε μεταβλητές αυτού του τύπου εγγραφής, και
  - (ε) δηλώσεις διαστάσεων για μετατροπή της μεταβλητής σε πίνακα εγγραφών.
- Οι δηλώσεις πεδίων γίνονται όπως οι δηλώσεις μεταβλητών.

Παραδείγματα δηλώσεων είναι τα παρακάτω:

```
integer i, j, k logical l real dev
real a, b, z(5), p(100), q
record integer i, j, k real x(10) endrec r1, r2(5)
record real a record integer m, n endrec b endrec r3
```

Ειδικότερα:

1. Κάθε δήλωση γίνεται για ένα μόνο βασικό τύπο ή τύπο εγγραφής. Περισσότερες δηλώσεις για τον ίδιο τύπο μπορούν να ακολουθούν παρακάτω.
2. Για έναν τύπο πίνακα, η δήλωσή του γίνεται με βάση τον τύπο των στοιχείων του, που πρέπει επομένως να είναι βασικός ή εγγραφής. Ο αριθμός και το μέγεθος των διαστάσεων του πίνακα καθορίζονται σε παρένθεση δίπλα στο όνομα του πίνακα. Έτσι, με:


```
c(100,10)
```

 δηλώνεται ένας δισδιάστατος πίνακας 100 γραμμών και 10 στηλών.
3. Σε κάθε δήλωση μπορούν να συνυπάρχουν αναγνωριστικά βαθμωτών μεταβλητών ή μεταβλητών εγγραφής και μεταβλητών τύπου πίνακα.

Όλες οι μεταβλητές της FORT500 – εκτός από τις τυπικές παραμέτρους ενός υποπρογράμματος – είναι στατικές. Δεν τοποθετούνται στη στοίβα, αλλά έχουν σταθερές διευθύνσεις έξω από αυτή, έχουν δε διάρκεια ζωής όλη τη διάρκεια εκτέλεσης του προγράμματος.

Αποδόσεις αρχικών τιμών

Οι μεταβλητές μιας μονάδας μπορούν να αρχικοποιηθούν με ειδική δήλωση στην αρχή της μονάδας.

Μια δήλωση απόδοσης αρχικών τιμών αποτελείται από:

- (α) τη λέξη-κλειδί data,
- (β) το όνομα μιας μεταβλητής που θέλουμε να αρχικοποιήσουμε,
- (γ) μια λίστα αρχικών τιμών που αποδίδονται στη μεταβλητή, και
- (δ) αν θέλουμε, αποδόσεις αρχικών τιμών για άλλες μεταβλητές.

Παραδείγματα δηλώσεων απόδοσης αρχικών τιμών είναι τα πιο κάτω:

```
data i/1/, x/.true./, c/3.2,1.8,4*3.1,0.3,0.0/
data a/8.e-2/, z/2*1.0, 3.2, 2*2.5/, p/*-1.0/
data s/2*"string", "another string"/, v/'g',10*'o'/'
```

Ειδικότερα:

1. Οι δηλώσεις απόδοσης αρχικών τιμών γίνονται με τη βοήθεια του διαχωριστικού συμβόλου '/', που τοποθετείται πριν και μετά από μια λίστα αρχικών τιμών.
2. Όλες οι μεταβλητές που εμφανίζονται σε δήλωση απόδοσης αρχικών τιμών μιας μονάδας πρέπει να έχουν δηλωθεί νωρίτερα στη μονάδα. Ο μεταγλωττιστής πρέπει να ελέγχει, αν οι αρχικές τιμές που αποδίδονται είναι τύπου συμβατού για ανάθεση με τον τύπο της αντίστοιχης μεταβλητής, ή, για τύπο εγγραφής, με τους τύπους των πεδίων της εγγραφής, ή, για τύπο πίνακα, με τον τύπο των στοιχείων του πίνακα. Η συμβατότητα για ανάθεση ορίζεται πιο κάτω.

3. Μια απόδοση αρχικών τιμών σε μεταβλητή τύπου εγγραφής ή πίνακα γίνεται με απόδοση των τιμών της λίστας σε διαδοχικά πεδία της εγγραφής ή στοιχεία του πίνακα, με τη σειρά αποθήκευσης που αναφέρθηκε νωρίτερα. Αν ο αριθμός των αρχικών τιμών που αποδίδονται δεν είναι ο ίδιος με τον αριθμό των πεδίων ή στοιχείων, τότε: αν είναι μικρότερος από το δεύτερο, τα υπόλοιπα πεδία ή στοιχεία θα έχουν μηδενική αρχική τιμή – ανάλογα με τον τύπο τους, διαφορετικά οι υπόλοιπες αρχικές τιμές αγνοούνται. Παρόμοια, αν σε μια βαθμωτή μεταβλητή αποδοθούν περισσότερες από μία τιμή, μόνο η πρώτη αρχικοποιεί τη μεταβλητή, ενώ οι υπόλοιπες αγνοούνται.
4. Για πίνακα στοιχείων τύπου character, η αρχικοποίηση μπορεί να γίνει με ορμαθό χαρακτήρων, που ισοδυναμεί με τόσες τιμές τύπου character, όσο είναι το μήκος του ορμαθού συν ένας χαρακτήρας με τιμή 0 που τερματίζει τον ορμαθό. Ειδικά για πολυδιάστατους πίνακες στοιχείων τύπου character, απόδοση αρχικών τιμών μπορεί να γίνει με διαδοχικούς ορμαθούς χαρακτήρων. Σε τέτοια περίπτωση, η απόδοση ισοδυναμεί με πολλαπλές διαδοχικές αποδόσεις ορμαθών σε μονοδιάστατους πίνακες character, αντί για διαδοχικές αποδόσεις μεμονωμένων τιμών τύπου character.
5. Μιας τιμής μπορεί να προηγείται μια θετική ακέραια σταθερά σαν παράγοντας επανάληψης, με τη βοήθεια του συμβόλου '*' – ταυτόσημου με τον τελεστή του πολλαπλασιασμού MULOP. Η παρουσία του συμβόλου '*' χωρίς τον παράγοντα επανάληψης αποδίδει την αρχική τιμή που το ακολουθεί σε όλα τα υπόλοιπα στοιχεία του πίνακα, εκτός εάν ακολουθούν άλλες αρχικές τιμές για τον ίδιο πίνακα, οπότε αυτές θα αποδοθούν στο τέλος του. Για παράδειγμα, με:

$$w/3*1, *2, 0/$$
η τιμή 1 αποδίδεται στα 3 πρώτα στοιχεία του πίνακα w, η τιμή 0 στο τελευταίο στοιχείο του w, ενώ τα υπόλοιπα 6 στοιχεία του πίνακα παίρνουν τιμή 2. Σε κάθε αρχικοποίηση πίνακα, μπορούμε να έχουμε μόνο μια φορά το σύμβολο '*' χωρίς παράγοντα επανάληψης. Αν ο αριθμός των αρχικών τιμών που προηγούνται και ακολουθούν την τιμή που αποδίδεται με το σύμβολο αυτό δεν είναι μικρότερος από τον αριθμό των στοιχείων του πίνακα, η τιμή αυτή θα αγνοηθεί. Αν μάλιστα είναι μεγαλύτερος, θα αγνοηθούν και οι τιμές που περυσσεύουν.
6. Οι αρχικές τιμές επιτρέπεται να είναι προσημασμένες, αν είναι αριθμητικού τύπου. Η χρήση προσήμου για τιμές τύπου logical ή character αποτελεί σημασιολογικό σφάλμα.
7. Δηλώσεις απόδοσης αρχικών τιμών επιτρέπονται μόνο στην πιο εξωτερική εμβέλεια των μονάδων.

Επειδή οι μεταβλητές της FORT500 είναι στατικές, οι αρχικές τιμές που τους αποδίδονται με τον παραπάνω τρόπο αποθηκεύονται κατ' ευθείαν σε κατάλληλο χώρο στον κώδικα που παράγει ο μεταγλωττιστής και δεν αποδίδονται κατά την εκτέλεση του προγράμματος.

Δηλώσεις υποπρογραμμάτων

Τα υποπρογράμματα της FORT500 έχουν καθολική εμβέλεια και δηλώνονται στο εξωτερικό περιβάλλον, αμέσως μετά την κύρια μονάδα του προγράμματος.

Ένα υποπρόγραμμα δε χρειάζεται να έχει δηλωθεί πριν την κλήση του, γεγονός που έχει σαν αποτέλεσμα ο έλεγχος ορθότητας της κλήσης να πρέπει να γίνεται εκ των υστέρων – όταν δηλαδή συναντηθεί η δήλωσή του – με την τεχνική του μπαλώματος (backpatching), δηλαδή με επιστροφή της ανάλυσης στην εντολή κλήσης.

Τα υποπρογράμματα της FORT500 διακρίνονται σε υπορουτίνες (subroutines) και συναρτήσεις (functions). Οι υπορουτίνες καλούνται μέσα από ειδική εντολή της FORT500, ενώ οι συναρτήσεις μέσα από εκφράσεις. Οι συναρτήσεις επιστρέφουν αποτελέσματα μέσα από τα ονόματά τους που για το σκοπό αυτό λειτουργούν και σαν καθολικές μεταβλητές του προγράμματος.

Κάθε υποπρόγραμμα είναι μια μονάδα, που εκτός από τη δομή της μονάδας, διαθέτει και επικεφαλίδα. Αυτή περιέχει με τη σειρά:

- (α) τον τύπο του αποτελέσματος, εάν το υποπρόγραμμα είναι συνάρτηση,
- (β) το είδος του υποπρογράμματος,
- (γ) το όνομά του, και
- (δ) τις τυπικές παραμέτρους του.

Παραδείγματα επικεφαλίδων υποπρογραμμάτων είναι τα εξής:

```
real function LL (integer y, real w)
subroutine A(integer n, x(n), logical z(100))
subroutine S
```

Ειδικότερα:

1. Η δήλωση των τυπικών παραμέτρων είναι πλήρης, περιλαμβάνει δηλαδή τον τύπο και τις διαστάσεις τους. Έτσι, πριν από μια λίστα παραμέτρων πρέπει να δηλώνεται ο τύπος τους, και εάν μια παράμετρος είναι τύπου πίνακα, η δήλωση των διαστάσεων της είναι υποχρεωτική.
2. Μία παράμετρος τύπου πίνακα μπορεί να δηλωθεί με εικονικό μέγεθος των διαστάσεών της, με τη βοήθεια ενός ή περισσότερων αναγνωριστικών. Τα αναγνωριστικά αυτά πρέπει να συγκαταλέγονται στις παραμέτρους του υποπρογράμματος, να προηγούνται του ονόματος του πίνακα, και βέβαια να δηλώνονται ως τύπου integer.
3. Το πέρασμα μιας παραμέτρου βασικού τύπου γίνεται κατ' αναφορά, εάν υπάρχει ανάθεση σε αυτήν μέσα στο υποπρόγραμμα, διαφορετικά γίνεται κατ' αξία. Οι παράμετροι σύνθετου τύπου περνούν κατ' αναφορά.
4. Μια υπορουτίνα μπορεί να μην έχει παραμέτρους, μια συνάρτηση όμως πρέπει να έχει τουλάχιστον μία παράμετρο.
5. Ο τύπος του αποτελέσματος μιας συνάρτησης πρέπει να είναι βασικός.

Η κλασική FORTRAN δεν υποστηρίζει αναδρομή. Έτσι, κάθε υποπρόγραμμα έχει ακριβώς ένα ενεργό αντίγραφο του χώρου δεδομένων του, το οποίο καθορίζεται στατικά από το μεταγλωττιστή. Η FORT500 υποστηρίζει αναδρομή μειωμένων δυνατοτήτων, χρησιμοποιώντας τη στοίβα για τη μετάδοση των παραμέτρων του υποπρογράμματος και για την επιστροφή του αποτελέσματος μιας συνάρτησης. Κατά τα άλλα, ακολουθεί την κλασική FORTRAN για τον υπόλοιπο χώρο δεδομένων.

Εκφράσεις

Η FORT500 υποστηρίζει δύο είδη εκφράσεων: αριθμητικές και λογικές εκφράσεις. Οι τιμές των πρώτων μπορούν να είναι τύπου integer ή real, ενώ οι τιμές των δεύτερων μπορούν να είναι μόνο τύπου logical. Οι εκφράσεις αποτιμώνται με βάση συγκεκριμένους κανόνες και με τη βοήθεια των τελεστών της FORT500. Οι αριθμητικές εκφράσεις μπορούν να περιέχονται σε λογικές εκφράσεις, αλλά όχι το αντίστροφο.

Εκτός από τις πιο πάνω, ορίζονται και απλές εκφράσεις τύπου character, οι οποίες είτε εμφανίζονται μεμονωμένα σε κλήσεις συναρτήσεων ή εντολές της FORT500, είτε περιέχονται σε λογικές εκφράσεις. Τέλος, ορίζονται και απλές εκφράσεις σύνθετου τύπου που εμφανίζονται μόνο σε κλήσεις υποπρογραμμάτων.

Μια έκφραση της FORT500 περιλαμβάνει:

- Τιμές αριστερής προσπέλασης (L-values), δηλαδή διευθύνσεις του χώρου δεδομένων του προγράμματος που αντιστοιχούν σε μεταβλητές, πεδία εγγραφών ή στοιχεία πινάκων.
- Σταθερές, δηλαδή τιμές που υπάρχουν στον αρχικό κώδικα της μονάδας.
- Τελεστές, που επιτρέπουν πράξεις μεταξύ υποεκφράσεων.
- Κλήσεις συναρτήσεων, που έχουν σαν αποτέλεσμα την αντικατάσταση της συνάρτησης στην έκφραση με την τιμή που αυτή επιστρέφει.

Τα τρία τελευταία αντικείμενα ορίζουν τιμές δεξιάς προσπέλασης (R-values).

Παραδείγματα εκφράσεων της FORT500 είναι τα εξής:

```

i
a+1
a(3,i+1,j-1)**k**2 + (tu(b,z(2)) / (i-1)) * i
a+b .gt. 0.0 .and. .not. x .eq. 'g'
z+w:a(i)/w:b(i)

```

Τιμές αριστερής προσπέλασης

Κάθε διεύθυνση στο χώρο δεδομένων του προγράμματος ονομάζεται τιμή αριστερής προσπέλασης, επειδή μπορεί να βρεθεί στο αριστερό μέλος μιας ανάθεσης. Τέτοιες τιμές στην FORT500 αποτελούν οι μεταβλητές, τα πεδία εγγραφών και τα στοιχεία πινάκων.

Όταν μια τιμή αριστερής προσπέλασης βρεθεί σε μια έκφραση, αποτιμάται, και η τιμή που αποδίδεται γι' αυτήν είναι η τιμή που περιέχεται στη διεύθυνση που αυτή παριστάνει, δηλαδή η τιμή της μεταβλητής, του πεδίου εγγραφής ή του στοιχείου πίνακα. Απαραίτητη προϋπόθεση για αποτίμηση είναι η προηγούμενη δήλωση της αντίστοιχης μεταβλητής, της αντίστοιχης εγγραφής ή του αντίστοιχου πίνακα, στην ίδια εμβέλεια ή σε κάποια εξωτερική της. Σε περίπτωση απουσίας τέτοιας δήλωσης υπάρχει σημασιολογικό σφάλμα. Μια μεταβλητή τύπου εγγραφής ή τύπου πίνακα μπορεί να εμφανιστεί σε μια έκφραση χωρίς αναφορά σε πεδίο ή στοιχείο της, μόνο εάν αποτελεί πραγματική παράμετρο στην κλήση ενός υποπρογράμματος.

Η αποτίμηση μεταβλητής που έχει δηλωθεί κανονικά σε μια μονάδα γίνεται με ανάγνωση της τιμής της μεταβλητής από το χώρο δεδομένων.

Η αποτίμηση πεδίου εγγραφής που έχει δηλωθεί κανονικά μπορεί να γίνει, εφ' όσον το αναγνωριστικό του πεδίου στο οποίο γίνεται αναφορά αντιστοιχεί σε δηλωμένο όνομα πεδίου της εγγραφής. Τότε, η διεύθυνση του πεδίου υπολογίζεται με τη διεύθυνση βάσης της εγγραφής και τη μετατόπιση του πεδίου σχετικά με αυτήν. Η μετατόπιση κάθε πεδίου είναι στατικά γνωστή στο μεταγλωττιστή και δεν απαιτεί υπολογισμό κατά την εκτέλεση του προγράμματος. Η αποτίμηση του πεδίου μπορεί να γίνει με ανάγνωσή του από το χώρο δεδομένων.

Η αποτίμηση στοιχείου πίνακα που επίσης έχει δηλωθεί κανονικά μπορεί να γίνει, εφ' όσον οι τιμές των εκφράσεων που αποδίδονται στους δείκτες του στοιχείου αυτού είναι μέσα στα επιτρεπόμενα όρια για τις αντίστοιχες διαστάσεις του πίνακα. Μ' άλλα λόγια, στην αποτίμηση στοιχείου πίνακα προηγείται η αποτίμηση των δεικτών του. Εάν οι τιμές των δεικτών είναι αποδεκτές, υπολογίζεται η διεύθυνση του ζητούμενου στοιχείου, λαμβάνοντας υπ' όψη την αρχική διεύθυνση του πίνακα στο χώρο δεδομένων της μονάδας, τον τρόπο αποθήκευσης των στοιχείων του πίνακα, τις διαστάσεις και το μέγεθός του σε κάθε διάσταση, καθώς και το μέγεθος του στοιχείου του. Στη συνέχεια μπορεί να αποτιμηθεί το στοιχείο αυτό, με ανάγνωσή του από το χώρο δεδομένων.

Για σύνθετους τύπους που συνδυάζουν πίνακες με εγγραφές, η αποτίμηση του τελικού βασικού στοιχείου γίνεται έπειτα από συνδυασμό των παραπάνω ενεργειών.

Η FORT500 έχει ισχυρό σύστημα τύπων, κι επομένως ο πιο πάνω έλεγχος τιμών των δεικτών για στοιχεία πίνακα πρέπει να γίνεται από τον κώδικα του προγράμματος. Ο μεταγλωττιστής, δηλαδή, πρέπει για κάθε προσπέλαση πίνακα να παράγει κώδικα που να κάνει αυτόν τον έλεγχο.

Οι τυπικές παράμετροι ενός υποπρογράμματος είναι τιμές αριστερής προσπέλασης στο δυναμικό χώρο δεδομένων του υποπρογράμματος στη στοίβα, αν μεταδίδονται κατ' αξία, και στον υπόλοιπο χώρο δεδομένων, αν μεταδίδονται κατ' αναφορά. Στη δεύτερη περίπτωση, και σε κάθε κλήση του υποπρογράμματος, οι αντίστοιχες πραγματικές παράμετροι πρέπει να είναι τιμές αριστερής προσπέλασης, που δεν αποτιμώνται, αλλά περνάνε στο υποπρόγραμμα με τη διεύθυνσή τους. Η αποτίμηση μιας τυπικής παραμέτρου που μεταδίδεται κατ' αναφορά γίνεται σε εκφράσεις που αυτή εμφανίζεται, με ανάγνωση από τη διεύθυνσή της. Ειδικά αν η τυπική παράμετρος είναι τύπου εγγραφής ή πίνακα, οπότε και μεταδίδεται κατ' αναφορά, η προσπέλαση κάποιου πεδίου ή στοιχείου της γίνεται όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Σταθερές

Οι σταθερές της FORT500 είναι αυτές που αναγνωρίζονται άμεσα από το λεκτικό αναλυτή και περιγράφηκαν στην αντίστοιχη ενότητα.

Οι τιμές των αριθμητικών σταθερών προκύπτουν άμεσα με μετατροπή των αντίστοιχων λέξεων σε αριθμητικές τιμές. Οι τιμές των λογικών σταθερών, που συμβολίζονται με τις λέξεις “.true.” και “.false.” για «Αληθής» και «Ψευδής» αντίστοιχα, αποδίδονται με την κωδικοποίηση που αναφέρθηκε παραπάνω. Οι τιμές των σταθερών χαρακτήρων αποδίδονται με την κωδικοποίηση ASCII.

Οι αριθμητικές σταθερές δεν έχουν πρόσημο, και προσημασμένοι αριθμοί προκύπτουν από εκφράσεις με τη βοήθεια του τελεστή προσήμου ADDOP.

Τελεστές

Τελεστές είναι ειδικά σύμβολα, που εφαρμοζόμενα σε έναν αριθμό εκφράσεων – που ονομάζονται *τελούμενα εισόδου* ή *τελεστέοι*, παράγουν μια νέα έκφραση.

Οι τελεστές της FORT500 δίνονται στο σχετικό πίνακα και διακρίνονται σε τελεστές με ένα τελούμενο και τελεστές με δύο τελούμενα εισόδου. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι τελεστές του προσήμου και της λογικής άρνησης. Οι τελεστές αυτής της κατηγορίας αναγράφονται πριν το τελούμενό τους. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι υπόλοιποι τελεστές αριθμητικών και λογικών πράξεων. Οι τελεστές αυτής της κατηγορίας αναγράφονται ανάμεσα στα τελούμενά τους.

Τελεστές μπορούν να θεωρηθούν και τα διαχωριστικά σύμβολα ‘(’, ‘)’ και ‘:’, σε περιπτώσεις που θα αναλυθούν στη συνέχεια.

Πιο συγκεκριμένα:

- Ο τελεστής αναφοράς σε στοιχείο πίνακα / κλήσης συνάρτησης ‘( )’ έχει σύνταξη:
 <αναγνωριστικό> ‘(’ <λίστα εκφράσεων> ‘)’
 Ο τελεστής αυτός έχει δύο τελούμενα εισόδου, από τα οποία το πρώτο είναι το όνομα του πίνακα ή της συνάρτησης, και το δεύτερο μια λίστα εκφράσεων, οι τιμές των οποίων αποδίδονται στους δείκτες του στοιχείου πίνακα ή στις πραγματικές παραμέτρους, αντίστοιχα. Η αποτίμηση των εκφράσεων στη λίστα γίνεται από τα αριστερά προς τα δεξιά. Η αναφορά σε στοιχείο πίνακα έχει περιγραφεί νωρίτερα, ενώ η κλήση συνάρτησης θα επεξηγηθεί παρακάτω. Στη FORT500 η σύνταξη της κλήσης συναρτήσεων ταυτίζεται με την σύνταξη της αναφοράς σε στοιχείο πίνακα. Η σημασιολογική ανάλυση διαχωρίζει τη μια λειτουργία από την άλλη.
- Ο τελεστής αναφοράς σε πεδίο εγγραφής ‘:’, με σύνταξη:
 <μεταβλητή> ‘:’ <αναγνωριστικό>

Τελεστής	Περιγραφή	Αριθμός τε- λούμενων	Προσεταιριστικότητα
‘( )’, ‘:’	Αναφορά σε στοιχείο πίνακα / Κλήση συνάρτησης, Αναφορά σε πεδίο εγγραφής	2	αριστερή
POWEROP	Ύψωση σε δύναμη	2	δεξιά
MULOP, DIVOP	Πολλαπλασιασμός, διαίρεση	2	αριστερή
ADDOP	Πρόσθημη, πρόσθεση, αφαίρεση	1, 2, 2	αριστερή
RELOP	Σχεσιακοί τελεστές	2	καμία
NOTOP	Λογική άρνηση	1	-
ANDOP	Λογικό γινόμενο	2	αριστερή
OROP	Λογικό άθροισμα	2	αριστερή

Τελεστές της FORT500 σε φθίνουσα σειρά προτεραιότητας

όπου <μεταβλητή> μπορεί να είναι αναγνωριστικό, στοιχείο πίνακα ή άλλο πεδίο εγγραφής. Από τα δύο τελούμενα εισόδου του τελεστή αυτού, το πρώτο πρέπει να είναι τύπου εγγραφής και το δεύτερο όνομα πεδίου της, και η αναφορά γίνεται σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω.

- Οι τελεστές προσήμου ADDOP. Ο μοναδικός τελεστέος των τελεστών αυτών πρέπει να είναι αριθμητικού τύπου και το αποτέλεσμα της εφαρμογής τους είναι του ίδιου τύπου.
- Οι αριθμητικοί τελεστές POWEROP, MULOP, DIVOP και ADDOP. Η συμβατότητα τύπων των τελεστών αυτών και ο τύπος του αποτελέσματος της εφαρμογής τους καθορίζονται στον επόμενο πίνακα:

A \ B	integer	real
	integer	real
integer	integer	real
real	real	real

Τύπος αποτελέσματος αριθμητικής έκφρασης A op B

Σε οποιαδήποτε περίπτωση που τα τελούμενα εισόδου είναι διαφορετικού τύπου, είναι απαραίτητο ο κώδικας να περιέχει μετατροπή του ενός τύπου στον τύπο του αποτελέσματος, η δε πράξη πρέπει να γίνεται για τον τύπο του αποτελέσματος.

- Οι σχεσιακοί τελεστές RELOP. Τα τελούμενα εισόδου μπορεί να είναι: (α) αριθμητικού τύπου, οπότε, εάν είναι διαφορετικού τύπου, ο κώδικας πρέπει να μετατρέπει το τελούμενο τύπου integer σε real, και μετά την πιθανή μετατροπή, να κάνει τη σύγκριση για τον τύπο που προέκυψε, ή (β) τύπου character, οπότε η σύγκριση γίνεται με βάση την κωδικοποίηση αυτών. Σε κάθε περίπτωση το αποτέλεσμα είναι τύπου logical.
- Ο τελεστής λογικής άρνησης NOTOP. Ο μοναδικός τελεστέος του τελεστή αυτού πρέπει να είναι τύπου logical και το αποτέλεσμα είναι του ίδιου τύπου.
- Οι τελεστές λογικών πράξεων ANDOP και OROP. Τα τελούμενα εισόδου αυτών πρέπει να είναι τύπου logical. Το αποτέλεσμα της εφαρμογής τους είναι επίσης τύπου logical.

Παρά την αναπαράσταση των τύπων logical και character με ακέραιες τιμές, στη FORT500 δεν υπάρχει συμβατότητα μεταξύ αριθμητικών τιμών, λογικών τιμών και τιμών χαρακτήρων. Έτσι, η συμμετοχή αριθμητικών εκφράσεων σε λογικές μπορεί να γίνει μόνο μέσω των τελεστών RELOP. Αυτοί είναι οι μόνοι τελεστές που κατασκευάζουν λογικές εκφράσεις από αριθμητικές, καθώς μπορούν να δέχονται αριθμητικά τελούμενα και παράγουν αποτέλεσμα τύπου logical. Το αντίστροφο δεν είναι εφικτό, γι' αυτό και δε μπορεί μια λογική έκφραση να συμμετέχει σε μια αριθμητική. Παρόμοια, τιμές τύπου character μπορούν να συμμετάσχουν σε λογικές εκφράσεις μόνο μέσω των τελεστών RELOP. Τιμές τύπου character δε μπορούν να συμμετάσχουν σε αριθμητικές εκφράσεις.

Εξαιρέση στα παραπάνω αποτελεί ο τελεστής '( )' που από τη μία προσφέρει τη δυνατότητα έμμεσης συμμετοχής μιας έκφρασης σε μια μεγαλύτερη, αλλά και από την άλλη μπορεί να δώσει αποτέλεσμα τύπου που δε μπορούν να δώσουν άλλοι τελεστές.

Σε κάθε εφαρμογή τελεστή, και όταν συμμετέχουν περισσότερα από ένα τελούμενα εισόδου, η αποτίμηση αυτών γίνεται από αριστερά προς τα δεξιά. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται αποτίμηση όλων των τελούμενων, μια που η FORT500 δεν υποστηρίζει βραχυκύκλωση.

Μέσα σε μια έκφραση μπορούν να υπάρχουν πολλοί τελεστές. Η σειρά εφαρμογής αυτών για την αποτίμηση της έκφρασης καθορίζεται από παρενθέσεις ή από κανόνες προτεραιότητας και προσεταιριστικότητας. Η σειρά προτεραιότητας των τελεστών καθορίζεται από τη σειρά που αυτοί αναγράφονται στον πρώτο από τους δύο παραπάνω πίνακες, από μεγαλύτερη προς μικρότερη προτεραιότητα. Η προσεταιριστικότητα των τελεστών, δίνεται στον ίδιο πίνακα. Αν δεν έχει νόημα, η προσεταιριστικότητα δεν είναι ορισμένη και αναγράφεται ως '-'. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι τελεστές RELOP δε μπορούν να έχουν καμία προσεταιριστικότητα, εφ' όσον η εφαρμογή τους αλλάζει τον τύπο της έκφρασης. Έτσι, η έκφραση:

$$x+2 \text{ .gt. } y \text{ .gt. } 0$$

είναι λανθασμένη. Εφαρμογή οποιουδήποτε από τους δύο τελεστές RELOP ‘gt.’ δίνει αποτέλεσμα τύπου logical, που δεν επιτρέπει την εφαρμογή του άλλου.

Σε μια σύνθετη έκφραση δεν επιτρέπεται διαδοχική εφαρμογή τελεστών προσήμου ADDOP, όπως για παράδειγμα στην έκφραση:

$$x \text{ .gt. } +3$$

που δεν είναι αποδεκτή.

Ας θεωρήσουμε για παράδειγμα την έκφραση:

$$i*x-y-j*z \text{ .lt. } -a/k/2 \text{ .and. } \text{ .not. } x(i+2,m):a**r**2 \text{ .ge. } 0.0$$

στην οποία κατ’ αρχήν υποθέτουμε ότι οι τύποι των τιμών που συμμετέχουν είναι οι προβλεπόμενοι, καθώς και ότι x είναι δισδιάστατος πίνακας εγγραφών, με a ένα πεδίο του.

Στην έκφραση αυτή ο τελεστής ANDOP ‘.and.’ έχει τη μικρότερη προτεραιότητα και δε μπορεί να εφαρμοστεί πριν την αποτίμηση και των δύο τελεστών του. Επίσης ο σχεσιακός τελεστής RELOP ‘.lt.’ στο αριστερό τελούμενο του προηγούμενου – το οποίο και αποτιμάται πριν από το δεξί – εφαρμόζεται μόνο αφού έχουν αποτιμηθεί και τα δύο τελούμενά του. Στο αριστερό τελούμενο του τελευταίου, οι δύο διαδοχικές αφαιρέσεις που ορίζονται από τον τελεστή ADDOP ‘-’ εφαρμόζονται από αριστερά προς τα δεξιά, λόγω αριστερής προσεταιριστικότητας του τελεστή αυτού.

Ο πρώτος τελεστής που θα εφαρμοστεί στην πιο πάνω έκφραση θα είναι ο πρώτος από αριστερά τελεστής MULOP ‘*’ που έχει μεγαλύτερη προτεραιότητα από τον ADDOP. Στη συνέχεια θα εφαρμοστεί ο πρώτος από αριστερά τελεστής ADDOP ‘-’, ενώ πριν εφαρμοστεί ο δεύτερος από τους δύο διαδοχικούς ADDOP, θα πρέπει να εφαρμοστεί ο δεύτερος τελεστής MULOP ‘*’ που υπάρχει στο δεξί τελούμενο του προηγούμενου. Η εφαρμογή του πρώτου από αριστερά τελεστή DIVOP ‘/’ προηγείται του δεύτερου, ενώ ο τελεστής προσήμου ADDOP ‘-’ εφαρμόζεται μετά τους δύο διαδοχικούς DIVOP, επιτρέποντας στη συνέχεια την εφαρμογή του τελεστή RELOP ‘.lt.’.

Έτσι ολοκληρώνεται η αποτίμηση του αριστερού τελεστέου του τελεστή ANDOP ‘.and.’ και μπορούμε να συνεχίσουμε με την αποτίμηση του δεξιού.

Στο τελούμενο του τελεστή NOTOP ‘.not.’ αποτιμάται πρώτα το αριστερό τελούμενο του τελεστή RELOP ‘.ge.’. Αυτό έχει δύο διαδοχικές εφαρμογές του τελεστή POWEROP ‘**’, όπου η δεξιά προσεταιριστικότητα επιβάλλει πρώτα την εφαρμογή του πρώτου από τα δεξιά. Για την εφαρμογή του δεύτερου τελεστή POWEROP απαιτείται η αποτίμηση του πεδίου εγγραφής ενός στοιχείου πίνακα. Λόγω αριστερής προσεταιριστικότητας, προηγείται η αποτίμηση των εκφράσεων των δεικτών του πίνακα, από αριστερά προς τα δεξιά, και ο έλεγχος ορθότητας των τιμών τους. Στη συνέχεια υπολογίζεται η διεύθυνση βάσης της εγγραφής που μας ενδιαφέρει, αποτιμάται το πεδίο με όνομα a, και εφαρμόζεται ο δεύτερος τελεστής POWEROP.

Τελειώνοντας, εφαρμόζεται ο τελεστής RELOP ‘.ge.’, ακολουθούμενος από τον NOTOP. Η εφαρμογή του ANDOP μπορεί τώρα να πραγματοποιηθεί.

Σε περίπτωση που επιθυμούμε παρέμβαση στους πιο πάνω κανόνες πρέπει να χρησιμοποιήσουμε παρενθέσεις, όπως προβλέπει η σύνταξη των εκφράσεων της γλώσσας. Για παράδειγμα, η έκφραση:

$$-(-i+1)*(a-(b-c))$$

(α) επιτρέπει διαδοχική εφαρμογή του ίδιου τελεστή προσήμου, (β) επιβάλλει την αποτίμηση του δεξιού τελούμενου του ADDOP ‘-’ πριν από το αριστερό, και (γ) επιβάλλει την εφαρμογή των τελεστών ADDOP ‘+’ και ‘-’ πριν από την εφαρμογή του MULOP ‘*’.

Ας σημειωθεί ότι παρενθέσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για βελτίωση της εμφάνισης μιας έκφρασης, χωρίς αναγκαστικά να επηρεάζουν τους κανόνες εφαρμογής των τελεστών που συμμετέχουν σε αυτήν.

Κλήση συναρτήσεων

Αν ‘func’ είναι το όνομα μιας συνάρτησης με αποτέλεσμα τύπου ‘type’, τότε η έκφραση

$$\text{func}(e_1, e_2, \dots, e_n)$$

είναι μια τιμή δεξιάς προσπέλασης τύπου 'type'. Η αποτίμηση αυτής γίνεται με την εκτέλεση του κώδικα της μονάδας της συνάρτησης, με τις εξής προϋποθέσεις:

- Ο αριθμός n των εκφράσεων στις παρενθέσεις – οι πραγματικές παράμετροι – πρέπει να είναι ίσος με τον αριθμό των τυπικών παραμέτρων.
- Ο τύπος κάθε πραγματικής παραμέτρου με πέρασμα κατ' αξία πρέπει να είναι συμβατός με τον τύπο της αντίστοιχης τυπικής παραμέτρου, σύμφωνα με τους κανόνες συμβατότητας για ανάθεση που περιγράφονται πιο κάτω.
- Ο τύπος κάθε πραγματικής παραμέτρου με πέρασμα κατ' αναφορά πρέπει να ταυτίζεται με τον τύπο της αντίστοιχης τυπικής παραμέτρου.

Κατά την κλήση μιας συνάρτησης οι πραγματικές παράμετροι αποτιμώνται από αριστερά προς τα δεξιά και τοποθετούνται στη στοίβα, απ' όπου θα μπορεί να τους χρησιμοποιήσει η μονάδα της συνάρτησης. Με την έξοδο από τη συνάρτηση, θα πρέπει η τιμή του αποτελέσματος να βρίσκεται σε προκαθορισμένο σημείο αποθήκευσης, επίσης στη στοίβα. Με κάθε κλήση μιας συνάρτησης, η στοίβα μεταβάλλεται, κι έτσι ο χώρος δεδομένων που η συνάρτηση διατηρεί τις παραμέτρους και το αποτέλεσμά της, δηλαδή το *εγγράφημα δραστηριοποίησης* της συνάρτησης, είναι δυναμικός.

Σε περίπτωση που η συνάρτηση που καλείται δεν έχει ακόμα οριστεί, η θέση της εντολής κλήσης πρέπει να σημειωθεί για μετέπειτα επάνοδο της ανάλυσης σε αυτή, σύμφωνα με την τεχνική του μπαλώματος.

Εντολές

Η FORT500 υποστηρίζει απλές και δομημένες εντολές. Μια δομημένη εντολή της FORT500 περιέχει ένα ή δύο σύνολα άλλων εντολών που το καθένα έχει τη δική του εμβέλεια, στην οποία μπορούν να οριστούν μεταβλητές. Μέσα σε κάθε ένα από αυτά τα σύνολα πρέπει να υπάρχει τουλάχιστον μία άλλη εντολή, απλή ή δομημένη.

Οι απλές εντολές της FORT500 είναι:

- Η εντολή ανάθεσης
- Οι εντολές άμεσου άλματος
- Οι απλές εντολές ελέγχου ροής
- Η εντολή κλήσης υπορουτίνας
- Οι εντολές εισόδου/εξόδου
- Η εντολή continue
- Η εντολή return
- Η εντολή stop

Οι δομημένες εντολές της FORT500 είναι:

- Η εντολή διακλάδωσης
- Η εντολή βρόχου

Η εντολή ανάθεσης

Η εντολή αυτή αποδίδει την τιμή μιας έκφρασης σε μια τιμή αριστερής προσπέλασης, δηλαδή σε μια μεταβλητή, ένα πεδίο εγγραφής ή ένα στοιχείο πίνακα του χώρου δεδομένων του προγράμματος. Στην τελευταία περίπτωση, της ανάθεσης πρέπει να προηγηθεί η αποτίμηση των εκφράσεων των δεικτών, ενώ και για τις δύο τελευταίες περιπτώσεις πρέπει να προηγηθεί και ο υπολογισμός της τιμής αριστερής προσπέλασης του πεδίου ή στοιχείου.

Η ανάθεση γίνεται με αποθήκευση της τιμής της έκφρασης στη διεύθυνση που παριστάνει η τιμή αριστερής προσπέλασης.

Παραδείγματα αναθέσεων είναι τα εξής:

```
a = 0.01
c(i-1, mm:k(j)) = x**2+1
```


όπου mm είναι εγγραφή, ενώ c και mm:k είναι πίνακες.

Για να μπορεί να γίνει ανάθεση, πρέπει η τιμή της έκφρασης να είναι συμβατού τύπου με τον τύπο της αριστερής προσπέλασης, δηλαδή τον τύπο της αντίστοιχης μεταβλητής, του πεδίου εγγραφής ή του στοιχείου πίνακα. Δύο τύποι είναι συμβατοί για ανάθεση, εάν:

- (α) ταυτίζονται, ή αλλιώς
- (β) είναι αριθμητικοί, οπότε συμβαίνει μετατροπή σε πραγματικό για ανάθεση από τύπο integer σε τύπο real, ή αποκοπή του κλασματικού μέρους για ανάθεση από τύπο real σε τύπο integer.

Εκτός από την παραπάνω ανάθεση, η FORT500 υποστηρίζει και δύο ειδικές μορφές ανάθεσης:

- (α) Την ανάθεση στη μεταβλητή που παριστάνεται από το όνομα μιας συνάρτησης. Η τιμή αριστερής προσπέλασης αυτής είναι διεύθυνση στη στοίβα. Κάθε συνάρτηση πρέπει να έχει τουλάχιστον μία τέτοια ανάθεση. Η ανάθεση αυτή κατά τα άλλα ακολουθεί τους πιο πάνω κανόνες.

- (β) Την ανάθεση ενός ορμαθού χαρακτήρων σε μια μεταβλητή πίνακα στοιχείων τύπου character. Σε μια τέτοια ανάθεση, αντιγράφονται στον πίνακα διαδοχικοί χαρακτήρες από τον ορμαθό, μέχρι να τελειώσουν οι χαρακτήρες του ορμαθού, ή μέχρι να γεμίσει ο πίνακας. Αν υπάρχει χώρος στον πίνακα, μετά τους χαρακτήρες του ορμαθού αποθηκεύεται ο χαρακτήρας με τιμή 0.

Οι εντολές άμεσου άλματος

Αυτές είναι οι εντολές goto, που είναι δύο:

- Το αδέσμευτο goto, με παράμετρο μια ετικέτα. Η εντολή αυτή εκτελεί άλμα και μεταφέρει τη ροή του προγράμματος στην εντολή που ακολουθεί την ετικέτα. Παράδειγμα αδέσμευτου goto είναι το εξής:
goto 100
- Το υπολογιζόμενο goto, με παραμέτρους μια βαθμωτή μεταβλητή τύπου integer και μια λίστα ετικετών σε παρενθέσεις. Η εντολή αυτή εκτελεί άλμα και μεταφέρει τη ροή του προγράμματος στην εντολή που ακολουθεί μια από τις ετικέτες της λίστας, με βάση την τιμή της μεταβλητής, ή συνεχίζει τη ροή στην επόμενη εντολή. Αν η λίστα περιέχει n ετικέτες και η τιμή της μεταβλητής είναι μεταξύ 1 και n, τότε με την τιμή αυτή να χρησιμοποιείται σα δείκτης στη λίστα, εκτελείται άλμα στην αντίστοιχη εντολή. Σε κάθε περίπτωση που η μεταβλητή έχει τιμή εκτός της παραπάνω περιοχής δεν εκτελείται άλμα. Παράδειγμα υπολογιζόμενου goto είναι το εξής:
goto i, (100, 200, 400, 100)
όπου η μεταβλητή i πρέπει να έχει τιμή 1, 2, 3 ή 4, για να εκτελέσει το άλμα. Παρατηρήστε ότι οι ετικέτες της λίστας δεν είναι αναγκαστικά διαφορετικές μεταξύ τους.

Μια ετικέτα που συμμετέχει σε μία από τις παραπάνω εντολές πρέπει να είναι μοναδικά ορισμένη σε μια εμβέλεια και η ορατότητά της να καλύπτει την εντολή. Σαν αποτέλεσμα αυτού του περιορισμού, δε μπορεί να βρίσκεται σε εμβέλεια εσωτερική αυτής στην οποία υπάρχει η εντολή.

Οι απλές εντολές ελέγχου ροής

Αυτές είναι οι εντολές if, που είναι δύο:

- Το αριθμητικό if, με παραμέτρους μια αριθμητική έκφραση σε παρενθέσεις και μια λίστα τριών ετικετών. Η εντολή αυτή αποτιμά την έκφραση και εκτελεί άλμα στην εντολή που δείχνει η πρώτη ετικέτα, στην εντολή που δείχνει η δεύτερη ετικέτα, ή στην εντολή που δείχνει η τρίτη ετικέτα, αν η τιμή της έκφρασης είναι μικρότερη από, ίση με ή μεγαλύτερη από μηδέν, αντίστοιχα. Παράδειγμα αριθμητικού if είναι:
if (a(i)-x) 100, 200, 300

Οι ετικέτες της λίστας – που δεν είναι αναγκαστικά διαφορετικές μεταξύ τους – ακολουθούν τον ίδιο περιορισμό με τις ετικέτες στις εντολές άμεσου άλματος.

- Το λογικό if, με παραμέτρους μια λογική έκφραση σε παρενθέσεις και μια απλή εντολή χωρίς ετικέτα. Η εντολή αυτή αποτιμά τη λογική έκφραση και εκτελεί την απλή εντολή, μόνο αν η τιμή της έκφρασης είναι «Αληθής». Παράδειγμα λογικού if είναι:

```
if (x.gt.0.0.and.x.lt.a(i)) y(i) = i**x
```

Παρατηρήστε ότι και στις δύο παραπάνω εντολές ο τύπος της έκφρασης σε παρενθέσεις δεν καθορίζεται από τη σύνταξη, αλλά πρέπει να ελέγχεται κατά τη σημασιολογική ανάλυση.

Η εντολή κλήσης υπορουτίνας

Η εντολή αυτή μεταφέρει τη ροή του κώδικα σε κάποια υπορουτίνα. Παράδειγμα κλήσης υπορουτίνας είναι το παρακάτω:

```
call subA(x,n+1,matrix,s(i)**2)
```

Στην εντολή κλήσης υπορουτίνας οι περιορισμοί στις πραγματικές παραμέτρους είναι ταυτόσημοι με τους αντίστοιχους περιορισμούς στην κλήση συνάρτησης που περιγράφηκαν νωρίτερα. Ο μηχανισμός κλήσης είναι επίσης ο ίδιος με το μηχανισμό κλήσης μιας συνάρτησης.

Όπως και με τις συναρτήσεις, σε περίπτωση που η υπορουτίνα που καλείται δεν έχει ακόμα οριστεί, η θέση της εντολής κλήσης πρέπει να σημειωθεί για μετέπειτα επάνοδο της ανάλυσης σε αυτή.

Οι εντολές εισόδου/εξόδου

Αυτές είναι οι εντολές ανάγνωσης (read) και εγγραφής (write) δεδομένων. Συντάσσονται με το όνομα της εντολής και μια λίστα στοιχείων, που στην περίπτωση ανάγνωσης είναι τιμές αριστερής προσπέλασης, ενώ στην περίπτωση εγγραφής είναι εκφράσεις ή ορμαθοί χαρακτήρων. Και στις δύο περιπτώσεις, η λίστα μπορεί να περιλαμβάνει τη μορφή του *υπονοούμενου βρόχου* που περιγράφεται πιο κάτω. Παραδείγματα εντολών εισόδου/εξόδου είναι:

```
read n, (y(i):a,y(i):b,i=1,n), x
write "Temperature: ", f,"F, or ", 5/9*(f-32), "C."
write "Squares: ", (x(i)**2, ",", i=1,99), x(100)**2
```

Η είσοδος και η έξοδος γίνονται στα συνήθη αρχεία εισόδου/εξόδου χωρίς προδιαγραφές, δηλαδή προηγούμενο καθορισμό του τύπου και της μορφής των στοιχείων που διαβάζονται ή γράφονται. Με κάθε εντολή εξόδου γράφεται μια γραμμή κειμένου στην έξοδο του προγράμματος.

Ο υπονοούμενος βρόχος είναι μια μορφή στοιχείου που *υπονοεί* την επανάληψη της εντολής για τη λίστα στοιχείων που είναι μέσα στις παρενθέσεις.

Μετά τη λίστα στοιχείων και πριν τη δεξιά παρένθεση πρέπει να υπάρχει το πεδίο επανάληψης, το οποίο συντάσσεται με τον τρόπο που συντάσσεται το πεδίο επανάληψης στην εντολή βρόχου που θα δούμε σε λίγο. Η λίστα στοιχείων του υπονοούμενου βρόχου μπορεί να χρησιμοποιεί τη μεταβλητή ελέγχου του βρόχου, η οποία ορίζεται στο πεδίο επανάληψης.

Ο υπονοούμενος βρόχος επιτρέπει φωλιάσματα.

Η εντολή continue

Αυτή είναι μια εικονική εντολή, η εκτέλεση της οποίας δεν έχει κανένα αποτέλεσμα. Μ' άλλα λόγια ο μεταγλωττιστής δεν παράγει κώδικα γι' αυτήν.

Η εντολή continue χρησιμοποιείται για να συνοδεύει μια ετικέτα, όταν στο σημείο που θέλουμε να τοποθετήσουμε την ετικέτα δεν υπάρχει άλλη εντολή. Έτσι για παράδειγμα μπορούμε να υλοποιήσουμε άμεσο άλμα στο τέλος μιας δομημένης εντολής.

Η εντολή return

Αυτή η εντολή επιτρέπεται να εμφανίζεται μόνο μέσα σε υποπρογράμματα, και είναι η μόνη εντολή που επιστρέφει τη ροή του προγράμματος από ένα υποπρόγραμμα στη μονάδα που το κάλεσε, και στο σημείο της κλήσης αυτού.

Η εντολή stop

Αυτή είναι η εντολή τερματισμού της εκτέλεσης ενός προγράμματος. Με την εκτέλεση αυτής σηματοδοτείται το τέλος του προγράμματος, και καμία άλλη εντολή δεν εκτελείται στη συνέχεια.

Η εντολή διακλάδωσης

Η εντολή διακλάδωσης είναι μια δομημένη παραλλαγή εντολής if με παραμέτρους μια λογική έκφραση σε παρενθέσεις και ένα ή δύο σύνολα εντολών με μία τουλάχιστον εντολή το κάθε σύνολο. Κάθε σύνολο ορίζει μια εσωτερική εμβέλεια και μπορεί να έχει δηλώσεις μεταβλητών.

Η εκτέλεση της εντολής διακλάδωσης ξεκινά με την αποτίμηση της λογικής έκφρασης. Αν αυτή έχει τιμή «Αληθής», εκτελούνται οι εντολές του συνόλου που ακολουθεί τη λέξη-κλειδί “then”, και τελειώνει με την αντίστοιχη λέξη-κλειδί “else” ή, αν αυτή δεν υπάρχει στη συγκεκριμένη εντολή, με την αντίστοιχη λέξη-κλειδί “endif”. Εάν η λογική έκφραση έχει τιμή «Ψευδής» και υπάρχει η αντίστοιχη λέξη-κλειδί “else”, τότε εκτελούνται οι εντολές του συνόλου που ακολουθεί αυτή τη λέξη, και τελειώνει με την αντίστοιχη λέξη-κλειδί “endif”, ενώ αν δε υπάρχει η λέξη-κλειδί “else”, δεν εκτελείται καμία εντολή.

Ένα παράδειγμα εντολής διακλάδωσης είναι το παρακάτω:

```

if (a(i+1).gt.13.5.and.z(j)) then
    a(i-1) = f(z(j+1),i-1)*2
    if (x.eq.0) return
else
    integer k,n
    read k,n
    if (n-i) 100,101,102
100  a(i-1) = a(n+i)
    return
102  a(i-1) = f(z(n-i),i-1)*k+1
101  continue
endif

```

όπου φαίνεται και ένα παράδειγμα χρήσης της εντολής continue.

Οι λέξεις-κλειδιά “then”, “else” και “endif” αποτελούν τα διαχωριστικά μεταξύ των εσωτερικών εμβελειών της εντολής διακλάδωσης. Η λογική έκφραση αποτιμάται στην εμβέλεια στην οποία βρίσκεται η εντολή.

Η σύνταξη της γλώσσας επιτρέπει φωλιάσματα στις εντολές διακλάδωσης, κι επομένως ο σημασιολογικός αναλυτής πρέπει να ακολουθεί τις φωλιασμένες εμβέλεις από τους συντακτικούς κανόνες της FORT500.

Η εντολή βρόχου

Η εντολή βρόχου ή εντολή do είναι μια δομημένη εντολή με παραμέτρους ένα πεδίο επανάληψης και ένα σύνολο εντολών με τουλάχιστον μία εντολή. Το σύνολο αυτό ορίζει μια εσωτερική εμβέλεια και μπορεί να έχει δηλώσεις μεταβλητών.

Το πεδίο επανάληψης περιέχει το όνομα μιας βαθμωτής μεταβλητής, που ονομάζεται μεταβλητή ελέγχου του βρόχου, και δύο ή τρεις αριθμητικές εκφράσεις, που αποτιμώμενες δίνουν:

η πρώτη την αρχική τιμή της μεταβλητής ελέγχου, η δεύτερη την τελική τιμή αυτής, και η τρίτη το βήμα αύξησης της μεταβλητής ελέγχου μεταξύ διαδοχικών επαναλήψεων του βρόχου. Εάν η τρίτη έκφραση απουσιάζει, το βήμα θεωρείται ότι είναι 1.

Η εκτέλεση της εντολής `do` ξεκινά με αποτίμηση των εκφράσεων του πεδίου επανάληψης, και ανάθεση της αρχικής τιμής στη μεταβλητή ελέγχου. Στη συνέχεια εκτελούνται οι εντολές του συνόλου που ακολουθεί το πεδίο επανάληψης και τελειώνει με τη λέξη-κλειδί “`enddo`”. Αν δεν υπάρχει παρέμβαση στη ροή του προγράμματος, αυξάνεται κατάλληλα η τιμή της μεταβλητής ελέγχου του βρόχου, και η νέα τιμή συγκρίνεται με την τελική. Εάν είναι μικρότερη από ή ίση με αυτή, η διαδικασία επαναλαμβάνεται από την εκτέλεση των εντολών του συνόλου και κάτω. Διαφορετικά, η εκτέλεση του βρόχου τερματίζεται.

Ας σημειωθεί ότι οι εκφράσεις του πεδίου επανάληψης αποτιμώνται *μόνο* μία φορά, και ακόμα ότι οι εντολές του συνόλου εκτελούνται *τουλάχιστον* μία φορά. Κάθε παρέμβαση στη ροή του προγράμματος που τη μεταφέρει έξω από το εσωτερικό σύνολο εντολών του βρόχου τερματίζει την εκτέλεση αυτού.

Ένα παράδειγμα εντολής βρόχου δίνεται παρακάτω:

```
do i=1,n
    integer j,k
    a(i*m) = y/2
    k = f(n*m,a,x)
    do j=1,m
        b(j,i+k) = (m-k)*1.0
        if (j .eq. k) goto 100
    enddo
100 continue
enddo
```

όπου για άλλη μια φορά δίνεται κι ένα παράδειγμα χρήσης της εντολής `continue`.

Η σημασιολογία της εντολής βρόχου συμπληρώνεται από τους ακόλουθους κανόνες:

1. Η μεταβλητή ελέγχου του βρόχου πρέπει να είναι τύπου `integer`.
2. Ο τύπος των εκφράσεων του πεδίου επανάληψης πρέπει να είναι `integer`.
3. Η τρίτη έκφραση του πεδίου επανάληψης, αν υπάρχει, πρέπει να έχει τιμή μεγαλύτερη από 0.
4. Η μεταβλητή ελέγχου δεν επιτρέπεται να λαμβάνει τιμή μέσα στο εσωτερικό σύνολο εντολών του βρόχου – άρα ούτε να μεταδίδεται κατ’ αναφορά σε κάποιο υποπρόγραμμα που καλείται μέσα από το σύνολο αυτό.

Η λέξη-κλειδί “`enddo`” αποτελεί το κάτω όριο της εσωτερικής εμβέλειας του βρόχου. Οι αριθμητικές εκφράσεις του πεδίου επανάληψης αποτιμώνται στην εμβέλεια στην οποία βρίσκεται η εντολή, ενώ η μεταβλητή ελέγχου πρέπει να είναι ορισμένη σε αυτήν ή εξωτερική της εμβέλεια.

Η σύνταξη της γλώσσας επιτρέπει φωλιάσματα στις εντολές βρόχου, κι επομένως ο σημασιολογικός αναλυτής πρέπει να ακολουθεί τις φωλιασμένες εμβέλειες από τους συντακτικούς κανόνες της FORT500.

Ετικέτες

Μια ετικέτα δείχνει τη θέση μιας εντολής στον κώδικα του προγράμματος. Δεν αντιπροσωπεύει κάτι το εκτελέσιμο, δηλαδή ο μεταγλωττιστής δεν παράγει κώδικα για αυτήν, αλλά χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με άλλες εντολές για μεταφορά της ροής του προγράμματος σε αυτήν.

Μια ετικέτα δε δηλώνεται – όπως μία μεταβλητή – στην αρχή μιας εμβέλειας, αλλά ορίζεται τη στιγμή που θα συναντηθεί, δίπλα δηλαδή στην αντίστοιχη εντολή. Είναι μάλιστα πολύ πιθανό να ορίζεται, αφού έχει ήδη χρησιμοποιηθεί σε κάποια προηγούμενη εντολή του προγράμματος. Η ορατότητα μιας ετικέτας είναι ολόκληρη η εμβέλεια στην οποία ορίζεται.

Για τον παραπάνω λόγο, η ολοκλήρωση της ανάλυσης των εντολών που χρησιμοποιούν μια ετικέτα, όπως οι goto και if, σε περίπτωση που αυτή δεν είναι ακόμα ορισμένη, γίνεται μόλις αυτή οριστεί, με την τεχνική του μπαλώματος. Επομένως, οι θέσεις των εντολών αυτών πρέπει να σημειώνονται κατά τη σημασιολογική ανάλυσή τους, για μετέπειτα επάνοδο σε αυτές.

Δήλωση τερματισμού μονάδας

Η λεκτική μονάδα end δεν παριστάνει εκτελέσιμη εντολή. Αν ο μεταγλωττιστής συναντήσει μια δήλωση τερματισμού μονάδας, ολοκληρώνει την ανάλυση αυτής. Ύπαρξη άλλης εντολής της μονάδας μετά τη δήλωση τερματισμού αποτελεί συντακτικό σφάλμα.

Η εκτέλεση μιας μονάδας πρέπει να τερματίζεται με κάποια εντολή return ή εντολή stop. Σε περίπτωση που συναντηθεί δήλωση end, αλλά η εντολή που προηγείται αυτής δεν είναι μια από τις δύο αυτές εντολές, ο μεταγλωττιστής θα προσθέσει μια τέτοια εντολή ως εξής:

Αν η μονάδα είναι η κύρια μονάδα του προγράμματος, προστίθεται η εντολή stop, ενώ αν είναι μονάδα υποπρογράμματος, προστίθεται η εντολή return.